

УДК 323.15(4-15)«715»

РЕНЕСАНС ЕТНІЧНИХ НАЦІОНАЛІЗМІВ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Олександр Сич

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління,
кафедра публічного управління та адміністрування
вул. Карпатська, 15, 76019, м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті автор досліджує сучасний етнічний націоналізм в індустріально розвинутих країнах Європи. Залучивши в якості методологічної основи ідеї Е. Сміта щодо «хвиль етнічного націоналізму», обґрунтовує тезу, що його сучасну активізацію слід трактувати як ренесанс на теренах Західної Європи. Здійснивши порівняльний аналіз проявів етнічних націоналізмів у Великій Британії, Іспанії, Бельгії, Італії та Франції, приходять до висновків про їх відмінність від націоналізмів державних націй, поділяє їх на автономістські та визвольні, а останні – на сепаратистські й іредентистські. Стверджує, що деяким із проаналізованих національних рухів притаманний націоналізм як метаідеологія, що об'єднує ідеєю незалежності світоглядно різні політичні сили.

Ключові слова: етнічний націоналізм, ренесанс націоналізму, метаідеологія націоналізму, сепаратизм, іредентизм.

Кінець ХХ ст. – поч. ХХІ ст. в суспільно-політичному житті Європи та світу ознаменувалися активізацією націоналістичних рухів. З одного боку, умови для цього були створені геополітичними змінами – у змаганні двох наддержав і суспільно-політичних систем зазнав краху Советський Союз і нав'язана ним у післявоєнний період система «соціалістичного табору». На мапі Європи відновили своє існування або ж були засновані близько 20 національних держав. У процесі їх становлення закономірно активізувалися націоналістичні рухи. З іншого боку, т. зв. «етнічне відродження» в індустріально розвинутих країнах Заходу ще в 60–70-х рр. ХХ ст. порушило післявоєнне тотальне табу на націоналізм. Класик досліджень феномена націоналізму Е. Сміт пов'язує ці явища в один лінійний процес, означаючи його як «третя хвиля націоналізму». Таке твердження вчений висловив на зорі згаданих геополітичних змін й активізації націоналізмів у країнах Центрально-Східної Європи. Сьогодні вони набули значно більших розмахів і потребують додаткового вивчення.

Отже, об'єктом цього дослідження є націоналізм, а предметом – сучасні тенденції його розвитку.

Незважаючи на постсоветські стереотипи негативного сприйняття націоналізму, сьогодні в Україні вже є достатня маса досліджень, перекладних видань і видань антологічного характеру, які дозволяють розвивати глибинне наукове вивчення цього феномена. Серед іншого, слід відзначити україномовні видання таких відомих зарубіжних дослідників націоналізму, як Е. Сміт, Е. Гелнер, Б. Андерсон, Р. Шпорлюк, Р. Брюбейкер і низка інших. Декілька видань уже витримала загальна антологія націоналізму під редакцією О. Проценка та В. Лісового й побачила світ антологія українського націоналізму у двох томах під редакцією В. Рога. Найбільш системні теорії нації та націоналізму в однойменній роботі опрацював Г. Касьянов. Аналізу сучасного стану українського націоналізму присвячені дослідження Е. Андрущенко, І. Загребельного, В. Кулика, Ю. Михальчишина, В. Панченка. Різні аспекти його ідеології та практики знайшли своє висвітлення в наукових кон-

ференціях, що від 2006 р. регулярно відбуваються в рамках теми «Ідеологія українського націоналізму на сучасному етапі розбудови Української держави». Низку праць на вказану тему опублікував також автор статті.

У той же час тема сучасного розвитку націоналізмів у Європі ще не отримала повноцінного системного наукового висвітлення. А тому завданням цієї статті є аналіз активізації етнічних націоналізмів в індустріально розвинутих країнах Західної Європи та ролі наступності й історичного підґрунтя в цьому процесі.

У якості методологічної основи цього дослідження використано думки Е. Сміта про три хвилі поширення етнічного націоналізму.

Слід коротко нагадати, що згідно із загальноприйнятою модерністською історією націоналізму він зародився в останній чверті XVIII ст., і його становлення відбувалося протягом сорока революційних років, починаючи від поділу Польщі, Американської та Французької революцій й аж до антинаполеонівських реакцій в Ірландії, Іспанії, Росії та Німеччині. Розрізняючи окремо територіальний і етнічний націоналізми, Е. Сміт у контексті загальної модерністської історії націоналізму окремо виділяє три хвилі розвитку етнічного націоналізму. Перша з них тривала від початку й до кінця XIX ст., її європейський епіцентр знаходився у Східній Європі, де національні рухи за самовизначення були спрямовані проти багатонаціональних Габсбурзької, Російської й Османської імперій. Друга хвиля, на думку Е. Сміта, охопила протягом першої половини XX ст. заморські території європейських колоніальних імперій в Азії й Африці. Третя припадає на післявоєнні роки, і хоча тоді тема націоналізму у Європі була піддана тотальному замовчуванню, т. зв. «етнічне відродження» 60–70-х років XX ст. охоплює низку європейських і північноамериканських регіонів. Квебекський етнонаціоналізм Канади і баскський, бретонський, шотландський, валлійський, фламандський етнонаціоналізми Західної Європи виступили проти західної централізованої національної держави, вимагаючи етнічної культурної автономії та відповідних економічних преференцій. Наприкінці 80-х – поч. 90-х років XX ст. цей імпульс передався на простір Центрально-Східної Європи, опанований післявоєнною російсько-советською окупацією [1; 2].

Розглядаючи активізацію сучасних західноєвропейських етнічних націоналізмів у контексті поглядів Е. Сміта про хвилі їхнього поширення, насамперед постає питання, чи відбувається ця активізація в рамках означеної ним «третьої хвилі». На нашу думку, у концепції Е. Сміта ключовим є концепт «поширення», і він означає розповсюдження націоналістичного впливу на раніше не опановані ним території, принаймні саме за таким принципом побудована логіка описаних ученим трьох «хвиль» етнічного націоналізму. Якщо аналізувати їх активізацію на територіях, де в попередні періоди вже пройшли його «хвилі», то, очевидно, може йтися про його відродження/ренесанс.

Загалом характеристика т. зв. «третьої хвилі» поширення етнічного націоналізму у концепції Е. Сміта принципово відрізняється від двох попередніх. Умовно їх можна порівняти в горизонтально-вертикальній системі координат. «Горизонтальна» – це поширення націоналізму на нові території, тоді як «вертикальна» – його розвиток у різних площинах і якостях на раніше опанованій території. Так от, у такій системі координат дві перші «хвилі» етнічного націоналізму мають характер горизонтального поширення, тоді як «етнічне відродження» 60–70-х років XX ст. в індустріально розвинутих країнах Заходу є прикладом вертикального проникнення націоналізму в глибинні етнічні сфери західних суспільств, уже опанованих націоналізмом ще в класичний період його становлення. І це інший вид націоналізму – націоналізм етнічних меншин централізованих держав, відмінний від націоналізму домінуючих над ними державних націй.

Етнічні націоналізми в індустріально розвинутих країнах Європи мають двоякий характер. Як зазначає Е. Сміт, «переважна частина учасників етнічних рухів воліє мати культурну, соціальну й економічну автономію, і далі застаючись у складі політичної та військової структури держави, до якої вони інкорпоровані». Проте із цього правила є винятки – окремі з них борються за повну автономію від наявних централізованих держав [1, с. 145]. І саме вони сьогодні найбільш дошкуляють таким державам, як Велика Британія, Іспанія, Бельгія.

Шотландія триста років перебувала в складі Великої Британії, і сьогодні вона є яскравим прикладом того, наскільки глибокими є механізми національної ідентичності, яка «повсюди править за опору невпинного руху за суверенітет народу й демократію» [1, с. 149], адже в Шотландії рідною мовою, що є однією з головних характеристик такої ідентичності, послуговуються загалом 1% шотландців. Однак нація продовжує вести невпинну боротьбу за незалежність. Її очолює Шотландська національна партія (*Scottish National Party – SNP*), що веде свій родовід ще від 1934 р. На виборах до парламенту Шотландії, які відбулися 5 травня 2011 р., партія здобула понад половину місць (69 зі 129), а її лідер Алекс Салмонд у чергове очолив місцевий уряд. Окрім вирішення нагальних економічних питань, він пообіцяв провести референдум щодо незалежності Шотландії від Великобританії. У вересні 2014 р. такий референдум відбувся і, незважаючи на британський масований пропагандистський тиск, 44,7% шотландців таки висловилися за «розлучення» з нею [3, с. 605].

Отже, вже у 2014 р. для уряду Великобританії прозвучав тривожний сигнал. Тема шотландської незалежності знову активізувалася у 2016 р. у зв'язку з ідеєю референдуму щодо перебування країни в ЄС і реалізації майбутнього Brexit (від *Britain + exit*). Після його проведення очільниця шотландського уряду Нікола Стерджен звернулася до націоналістів: через те, що шотландські виборці в більшості проголосували за подальше перебування у складі ЄС, було б неприйнятно, щоб Шотландія разом з Об'єднаним Королівством автоматично вийшла зі складу ЄС. Тоді ж вона заявила, що хотіла б восени 2018 р. знову провести голосування щодо незалежності Шотландії. Однак це питання наразі не актуалізується, оскільки згідно з опитуваннями результати нового референдуму щодо здобуття незалежності не стануть кращими, аніж 2014 р. [4].

У той же час аналогічні процеси відбуваються і в інших частинах Співдружності. Так, депутати від SNP у британському парламенті підтримують тісні зв'язки з Партією Уельсу (*Plaid Cymru, або просто Плайд*) і творять із нею спільну фракцію в Палаті Громад. Плайд хоч офіційно й послуговується соціал-демократичною ідеологією, але аналогічно до націоналістичної SNP виступає за незалежність Уельсу від Великої Британії в межах Європейського Союзу. Плайд має ще давнішу історію, ця партія заснована в 1925 р. і вперше ввійшла до британського парламенту в 1966 р. У 2017 р. партія отримала 1 з 4 валлійських місць у Європейському парламенті, 3 із 40 валлійських місць у парламенті Великої Британії, 11 із 60 місць у Національній асамблеї Уельсу та 202 із 1264 місць головних радників місцевих органів влади. Обидві партії входять до Європейського вільного альянсу (*European Free Alliance – EFA*).

Ірландську партію Шинн Фейн (*Sinn Fein – «Ми самі по собі»*) неможливо пізнати інакше, як через призму історії Ірландії. Вона також є старожилом політичного процесу, оскільки своїм корінням виходить із тої політичної організації, що була утворена Артуром Гріффітом ще 1905 р. Sinn Fein і привела країну до незалежності, вигравши на виборах 1918 р. 73 зі 105 «ірландських» місць у парламенті Великобританії. Після цього партійна фракція вийшла з його складу і проголосила себе новоствореним парламентом Ірландії. У результаті ведення війни за незалежність протягом 1919–1921 рр. на більшій частині острова було створено домініон Великобританії – Ірландську вільну державу. Із 1937 р.

вона отримала назву Республіка Ірландія, а остаточно повну незалежність здобула в 1949 р. Історично Ірландія поділена на 4 провінції – Ленстер (схід), Манстер (південь), Коннахт (захід), і Ольстер (північ). За умовами миру між Ірландською вільною державою й Великобританією, шість із дев'яти графств Ольстеру, серед населення яких переважали протестанти, отримали право вийти зі складу першої із них. Цим правом вони скористалися наступного ж дня після підписання договору й досі перебувають у складі Великобританії як її складова частина – Північна Ірландія [5].

Унаслідок розколу політичної організації на поч. 1970-х було утворено сучасну партію Шинн Фейн. Вона діє в Ірландії та Північній Ірландії і своєю головною метою проголошує об'єднання країни. Отже, на відміну від SNP і Plaid Cymru, політика яких щодо централізованої британської держави має сепаратистський характер, ірландська Sinn Fein проводить іредентистську політику. При цьому принагідно слід нагадати, що під іредентизмом прийнято вбачати «політичний курс держави, партії чи іншої політичної організації, які прагнуть включити до складу держави суміжні території інших держав, населення яких вважається спорідненим за етнічною, мовною чи релігійною ознакою» [6, с. 188]. Тому партія хоч і виборює депутатські мандати до британського парламенту, однак принципово не бере участі в його роботі. Щоби її розпочати, новообрані депутати парламенту повинні скласти присягу королеві, однак партія відмовляється це робити з ідейних мотивів. Зокрема, в останніх парламентських виборах 2017 р. Шинн Фейн вдалося досягнути найкращого результату за весь час її участі в британських виборах і отримати 7 мандатів. Однак Джеррі Адамс підтвердив, що члени очолюваної ним партії традиційно не будуть брати участі в роботі Палати громад [7].

В Іспанії є аналогічні за давнини проблеми комунікації централізованої держави з деякими своїми регіонами, які мають яскраво виражену етнічну специфіку. Такими, зокрема, є Каталонія та Країна Басків, і на їхніх теренах закономірною є активізація етнічних націоналізмів.

Історія боротьби Каталонії за незалежність налічує вже більше трьох сотень років, відтоді, як у 1714 р. Барселона була захоплена іспанськими військами, і Каталонсько-Арагонське королівство втратило незалежність. Через 150 років каталонці здійснили спробу її відновити, однак вона була припинена шляхом переговорів. Наступна така спроба вже в часи диктатури Ф. Франко була придушена силою. Політичну автономію регіон отримав аж у 1979 р., а до 2006 р. вона була посилена ще й фінансовою. Від того часу намагання Каталонії здобути незалежність набули системного характеру. У листопаді 2012 р. у місцевий парламент пройшла переважна більшість депутатів, які виступали за повну незалежність від Іспанії, і вже в січні 2013 р. парламент проголосив декларацію про державний суверенітет «у складі Іспанії». На проведеному в листопаді 2014 р. опитуванні (замість забороненого урядом Іспанії референдуму) більше 80% каталонців у тій чи іншій формі висловилися за незалежність. У жовтні 2015 р. правляча коаліція парламенту Каталонії узгодила проект резолюції про незалежність, а у вересні 2017 р. уряд регіону призначив референдум про незалежність [8]. Незважаючи на спротив центральних органів влади Іспанії й навіть жорстокі дії іспанської поліції щодо учасників референдуму, він таки відбувся 1 жовтня 2017 р.; за даними влади регіону, незалежність Каталонії підтримали не менше 90% його учасників. Уряд Іспанії вдався до низки жорстких заходів і заявив, що не допустить до сепаратизму Каталонії. Його підтримали інституції ЄС і НАТО. Каталонці також висловлюють рішучість продовжувати вести боротьбу за незалежність. Очевидно, що загострення політичної ситуації в Іспанії на цьому тлі буде тільки поглиблюватися.

У контексті боротьби Каталонії за незалежність від Іспанії слід відмітити, що своєрідністю каталонського націоналізму є його паннаціональний і метаідеологічний харак-

тер. З одного боку, під каталонським націоналізмом прийнято розглядати каталонський національний рух (або каталанізм – *catalanisme*), метою якого є соціальний, культурний і політичний рух у каталанських країнах, спрямований на ствердження політичної, мовної та культурної ідентичності Каталонії й територій, де розповсюджена каталанська мова (а це, крім іспанського регіону Каталонія, також Валенсія, Балеарські острови, Західна смуга в Арагоні, Ал-Карша в Мурсії, Північна Каталонія у Франції, Альгеро на Сардинії). Каталонський націоналізм у такому розумінні вперше чітко виявив себе в культурологічному русі відродження каталонської мови й культури в XIX ст. З іншого боку, націоналізм як ідеологія не однієї партії, а цілої національної спільноти (саме в такому розумінні застосовуємо термін «мета ідеологія») притаманний усім політичним силам регіону Каталонія, які сьогодні ведуть боротьбу за незалежність від Іспанії. А. Георганов має рацію, стверджуючи, що «монолітного сепаратистського руху в Каталонії не існує. За незалежність регіону бореться імпровізована коаліція *Junts pel si* (приблизний переклад: «Разом для того, щоб сказати «так»)), до якої входять і крайні ліві республіканці, і воявничі антикапіталісти, і консерватори» [9].

Натомість дещо відмінною є ситуація в Країні Басків, яка також веде боротьбу за відокремлення від Іспанії. Баски, які мають окрему мову та культуру, потрапили під владу Іспанії в XVI столітті. У кінці XIX століття, коли центральний уряд у Мадриді позбавив їх автономії, серед них зросли тенденції до незалежності. І хоча сьогодні Країна Басків має найбільший ступінь автономії серед усіх 17 регіонів Іспанії, маючи власні поліцейські сили, систему освіти, мову та спеціальні фінансові відносини з Мадридом, однак її прагнення до незалежності не вгасає. Подібно до Каталонії, воно має метаідеологічний націоналістичний характер і притаманне різним політичним силам, зокрема й ідеологічно лівій баскській терористичній організації ЕТА, яка була створена в 1959 р. Її члени здійснювали численні теракти, в основному проти працівників поліції та державних службовців, у результаті яких загинуло близько 850 осіб. Спочатку у 2011 р. ЕТА відмовилася від застосування насильства й оголосила, що модернізує свої погляди та налаштована на продовження боротьби політичними методами. Однак 4 травня 2018 р. у французькому Камбо-ле-Бен її керівництво оголосило про саморозпуск [10]. Натомість останнім часом впливовою є партія *EH Bildu*, яка протягом багатьох років вважалася політичним крилом ЕТА.

У той же час у політичній палітрі Країни Басків існують і чітко виражені та відомі політичні сили націоналістичного спрямування. До таких, зокрема, слід віднести Баскську націоналістичну партію (*Partido Nacionalista Vasco – PNV*), засновану ще 1895 р. батьком баскського націоналізму Сабіно Арана Гоїрі. Центральним пунктом її програми є створення незалежної чи автономної баскської держави. Партія діє також у Франції, але не відіграє там помітної ролі. Натомість у Країні Басків вона сьогодні є однією з провідних політичних сил регіону [10].

Під впливом подій у Каталонії активізувалися сепаратистські рухи і в Країні Басків. У кінці травня 2018 р. *PNV* і партія *EH Bildu*, що мають більшість у баскському парламенті, прийняли преамбулу до проекту нового статуту автономії регіону, яким передбачено можливість проведення референдуму про незалежність, а вже в червні цього року було організовано 175-тисячний живий ланцюг, який об'єднав міста Сан-Себастьян, Більбао й Віторія, де знаходиться баскський парламент. Серед його учасників були навіть глава регіонального парламенту та мери Сан-Себастьяна, Більбао й Віторії. Під час акції оголошено маніфест, яким проголошено, що баски самостійно хочуть «вирішити питання про своє власне політичне майбутнє». Генеральний координатор партії *EH Bildu* Арнальдо Отегі при цьому зазначив, що ця ініціатива «посилає сигнал Європейському союзу й уряду Іспанії та Фран-

ції» про те, що «цей старий народ хоче вільно й демократично вирішувати своє майбутнє, і він це зробить» [10].

Загалом Іспанія сьогодні серед інших країн Західної Європи чи не найбільше вражена «вірусом» етнічних націоналізмів. Крім каталонського та баскського, за права своїх національних спільнот борються численні націоналістичні партії і в інших іспанських провінціях – у Галісії, Валенсії, на Балеарських островах, в Арагоні, Кастилії, Кантабрії тощо [3, с. 606]. Вони домагаються визнання мовної й етнічної окремішності, збереження регіональної культури, передачі повноважень регіональній владі чи виокремлення нових автономних громад або провінцій. У різних регіонах їхній вплив коливається від більшості в регіональних парламентах до рівня маргінальних політичних груп, не представлених у жодному муніципалітеті.

Показовим прикладом активізації етнічного націоналізму в Західній Європі є й Бельгія, що також має складні відносини зі своїми регіонами, зокрема із Фландрією – однією з трьох земель держави. Фламандський сепаратизм – це особливий випадок: Бельгія й без того складається лише з нідерландськомовної Фландрії, франкомовної Валлонії (включаючи німецькомовну громаду) й офіційно двомовного Брюсселя. Якщо б Фландрія відділилася, то Бельгія втратила б значно більше половини свого населення й економічного потенціалу. Значним суперечливим моментом у цьому разі виявився б статус Брюсселя, який є також і штаб-квартирою ЄС і НАТО. У разі реалізації такого сценарію незрозуміло видається доля Валлонії. Свого часу обговорювалися ідеї її приєднання до Франції, Люксембурга або ж навіть Німеччини. Наразі такі дебати дещо вщухли, і бельгійці намагаються й надалі жити в єдиній державі. У той же час сепаратистські тенденції все активніше дають про себе знати, і їхнім промотором є місцеві націоналістичні сили [4].

Однією із найвпливовіших партій у цьому регіоні є Новий фламандський альянс (*Nieuw-Vlaamse Alliantie – N-VA*). Партія була утворена в результаті розколу фламандської націоналістичної партії «Народний союз», що існувала з 1954 р. Її ідеологія заснована на ідеях поміркованого консерватизму та фламандського націоналізму, а програма включає положення про відокремлення Фландрії від Бельгії, хоча при цьому партія також підтримує ідеї євроінтеграції й бере участь у роботі Європейського вільного альянсу, що представляє національні меншини різних країн. Її лідер Барта де Вевер переконаний, що єдина бельгійська держава з часом просто «зникне», і Фландрія без Валлонії буде значно краще почуватися в економічному плані. При цьому застерігає, що самостійності Фландрії він хоче досягти винятково шляхом переговорів. Слід зауважити, що під час останніх виборів до бельгійського парламенту в 2014 р. Новий фламандський альянс виявився найуспішнішою політичною силою Фландрії [4].

Окрім Великої Британії, Іспанії та Бельгії, етнічні націоналізми сьогодні притаманні й деяким іншим державам Західної Європи. Зокрема, для Італії традиційним є протистояння регіонів по лінії «Північ–Південь» і наявність північноіталійського автономізму, що має переважно економічний характер. Північ країни, яка включає такі регіони, як Ломбардія, Аоста, П'ємонт, Лігурія, Венето й Емілія-Романья, завдяки своїм промисловим підприємствам і банкам виробляє більшу частину сукупного національного продукту. У 1990-х рр. партія «Ліга Півночі» вимагала повного відділення Паданії (назва походить від «*Pianura Padana*» – італійської назви Паданської рівнини). Однак сьогодні Ліга Півночі є більш поміркованою в питаннях взаємин із центральним урядом і виступає лише за те, щоб північна частина країни могла самостійно збирати податки й розпоряджатися ними [4].

В основі регіонального сепаратизму Південного Тіролю поєднані політико-економічні й історико-культурні фактори. До кінця Першої світової війни він входив до складу

Австро-Угорщини, а потім був переданий Італії. Після ексцесів італізації в період режиму Б. Муссоліні Південний Тіроль отримав більше політичних прав та економічної й мовної автономії. Навіть більшу частину зібраних податків цей багатий регіон має можливість залишати за собою. Однак кризові явища останнього часу знову пробудили серед мешканців Південного Тіролю сепаратистські настрої, адже Італія, як і Греція, має найбільші борги в Єврозоні, а її економіка переживає значні труднощі. Тому серед заможних тірольців стають популярними гасла «Геть від Риму» [4].

Жорсткі заходи держави, спрямовані на централізацію й асиміляцію національних меншин, самотність і культурно-лінгвістичні особливості, які ніколи не визнавалися, дали поштовх і сепаратистським рухам у Франції. Особливо гостро вони проявилися на острові Корсика, що розташований у Середземному морі біля західного берега Італії і є однойменним регіоном у системі державного устрою Франції. Серед іншого, причиною цьому слугував економічний фактор. Довгий час регіон залишався найбільш бідним у Франції, дохід на душу населення в післявоєнні роки тут був приблизно на третину нижче середнього по країні. У середині 1970 рр. на острові відбулися сутички між корсиканцями та французькою армією. Із цього часу корсиканці регулярно здійснюють терористичні акти на власному острові, вимагаючи незалежності та погрожуючи влаштувати вибухи вже в самій Франції.

У 1976 р. було створено Корсиканський фронт національного визволення (*Front de Liberation Nationale Corse – FLNC*), і саме ця організація заклала основи сучасного корсиканського революційного націоналізму. Протягом багатьох років його учасники здійснювали напади на представників чи символи Французької держави й навіть на приватні дачі материкових французів. Так, у липні 1978 р. бойовики FLNC показово протягом півгодини провели 33 терористичні замаху. У 1980 р. була створена Рада національних комітетів, яку через сім років було перейменовано в Консульт націоналістів. Він став головним інструментом «паралельної влади», який був покликаний об'єднати всі громадсько-політичні структури корсиканського народу й стати його вповноваженим представником. Саме цей націоналістичний політичний орган вступив у переговори із французьким урядом, і після цього той із 1982 р. почав поступово розширювати права Корсики в економічній, політичній і освітній сферах. Через декілька років французький парламент навіть проголосував за визнання корсиканського народу, але це суперечило Конституції Франції, а тому рішення було скасоване. Однак конфліктний потенціал у відносинах між центральним урядом Франції та Корсикою зберігався й надалі. Обережні пропозиції автономії соціалістичного французького уряду під керівництвом Ліонеля Жоспена у 2000 р. стали причиною жорсткої опозиції з боку консервативних політичних сил. Вони вважали, що такий прецедент спонукає й інші регіони, як-от Бретань і Ельзас, також вимагати більшої самостійності. Загалом у Парижі традиційно звертають мало уваги на регіональні мови, і дослідники вбачають у цьому загрозу для єдності країни [11].

У 2014 р. FLNC заявила, що відмовляється від збройної підпільної боротьби. Натомість у політичному житті все більшої ваги набирають легальні націоналістичні сили. Так, на останніх територіальних виборах із результатом 56,5% перемогла націоналістична коаліція *Pe a Corsica (За Корсику)*, куди входять партії *Femu a Corsica (Давайте зробимо Косику)*, що відстоює ідею розширення автономії острова, а також партія *Corsica Libera (Вільна Корсика)*, яка підтримує ідею незалежності від Франції. Однак, перемігши на виборах, вони поки що не ставлять питання про вихід острова зі складу Франції, а натомість хочуть отримати від Парижа більше автономних повноважень, зокрема у фінансовій сфері. Основними програмними положеннями коаліції *Pe a Corsica* є вимога визнати корсикан-

ську мову офіційною, надати амністію всім політв'язням-корсиканцям, визнати особливі правила проживання на Корсиці й заборонити іноземцям купувати на острові майно [12].

Таким чином, у результаті проведеного дослідження можна прийти до деяких висновків.

1. Потребує уточнення теза Е. Сміта про «три хвили етнічного націоналізму» в частині віднесення до «третьої хвили» процесів «етнічного відродження» 70–80-х років ХХ ст. у Західній Європі. Натомість аналізовані процеси слід вважати прикладом вертикального проникнення націоналізму в глибинні етнічні сфери західних суспільств, уже опанованих націоналізмом у класичний період його становлення.

2. Зважаючи на той факт, що більшість проаналізованих етнічних націоналізмів Західної Європи мають тривалу організаційну історію кінця ХІХ – поч. ХХ ст. або ж їхні сучасні організаційні форми побудовані на такій історії й ідеології, їх нинішню активізацію слід трактувати як процес відродження/ренесансу націоналізму.

3. Націоналізми етнічних меншин централізованих держав Західної Європи є відмінними від націоналізмів домінуючих над ними державних націй і поділяються на декілька типів.

4. Окремий тип етнічних націоналізмів Західної Європи становлять визвольні, тобто ті із них, які за мету своєї боротьби ставлять повну незалежність своїх націй від наявних централізованих держав. Із проаналізованих прикладів такими є шотландський, ірландський, уельський націоналізми у Великій Британії, каталонський і баскський націоналізми в Іспанії й фламандський націоналізм у Бельгії.

5. До іншого типу етнічних націоналізмів Західної Європи належать автономістські – ті із них, що борються за культурну, соціальну й економічну автономію своїх національних спільнот, залишаючись у складі політичної та військової структури держав, до яких вони інкорпоровані. Серед проаналізованих прикладів такими є північноіталійський і південноіталійський націоналізми в Італії й корсиканський націоналізм у Франції.

6. Етнічні націоналізми, які борються за повну незалежність своїх націй, слід умовно розділити на сепаратистські й іредентистські. Сепаратистські домагаються відокремлення своїх націй від централізованих держав, у той час як іредентистські ставлять за мету об'єднання раніше роз'єднаної національної спільноти. Прикладом останньої є діяльність ірландської партії Шинн Фейн, політика якої спрямована на возз'єднання з Ірландією регіону Північної Ірландії, що входить до складу Великої Британії.

7. Деяким сучасним національним рухам у країнах Західної Європи притаманний націоналізм як метаідеологія, що об'єднує ідеєю незалежності різні й навіть світоглядно полярні політичні сили. У якості прикладу таких є уельський, каталонський і баскський національні рухи за незалежність.

Список використаної літератури

1. Сміт Е. Національна ідентичність. Пер. з англ. П. Таращук. К.: «Основи», 1994. 170 с.
2. Сміт Е. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія. Пер. з англ. Р. Фещенко. К.: «К.І.С.», 2004. 320 с.
3. Тимченко В. Модерний націоналізм. Глобальні катастрофи та як їм зарадити: науково-публіцистичне видання. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2015. 616 с.
4. Не Каталонія єдина: хто ще в Європі прагне незалежності. D.W.Com. 2 жовтня 2017 р. URL: <https://www.dw.com/uk/не-каталонія-єдина-хто-ще-в-європі-прагне-незалежності/a-40778157> (дата звернення: 09.12.2018).

5. Нація, яка не капітулює. Збірка статей. Під заг. ред. Я. Ілляш, В. Рог. К.: Українська Видавнича Спілка, 2011. 144 с.
6. Горло Н. Генеза і розвиток іредентизму в контексті змін системи міжнародних відносин. Вісник Львівського університету. Серія «філософсько-політологічні студії». 2017. Вип. 12. С. 187–194.
7. GERRY Adams has confirmed that Sinn Féin will not be swearing allegiance to the Queen to take their seats in Westminster. Irish Post. 9 червня 2017 р. URL: <https://www.irishpost.com/news/gerry-adams-confirms-sinn-fein-will-not-swear-allegiance-queen-take-westminster-seats-125111> (дата звернення: 03.12.2018).
8. Референдум у Каталонії: хроніка боротьби за незалежність. Слово і Діло. 2 жовтня 2017 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2017/10/02/infografika/svit/referendum-kataloniyi-xronika-borotby-nezalezhnist> (дата звернення: 09.12.2018).
9. Георганов А. Націоналізм останнього шансу: 5 аргументів проти незалежної Каталонії. Європейська правда. 5 жовтня 2017 р. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/10/5/7071882/> (дата звернення: 09.12.2018).
10. Нові проблеми в Іспанії: Країна Басків хоче референдуму про незалежність. Зік. 11 червня 2018 р. URL: https://zik.ua/news/2018/06/11/novi_problemy_v_ishanii_kraina_baskiv_hoche_referendumu_pro_nezalezhnist_1342909 (дата звернення: 09.12.2018).
11. Как Корсика боролась за независимость. Корсиканский фронт продолжает борьбу. Военное обозрение. 17 травня 2017 р. URL: <https://topwar.ru/115720-kak-korsika-borolas-za-nezavisimost-korsikanskiy-front-prodolzhaet-borbu.html> (дата звернення: 09.12.2018).
12. Чи стане Корсика новою Каталонією? 112.Ua. URL: <https://ua.112.ua/statji/chy-stane-korsyka-novoju-kataloniieiu-424559.html> (дата звернення 09.12.2018).

RENAISSANCE OF THE ETHNIC NATIONALISMS IN WESTERN EUROPE

Oleksandr Sych

*Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas,
Institute of humanities and public administration,
Department of public administration and management
Karpatska str., 15, 76019, Ivano-Frankivsk, Ukraine*

The article examines contemporary ethnic nationalism in the industrialized countries of Europe. Taking the ideas of A. Smith's theory of "waves of ethnic nationalism" as a methodical basis the study substantiates the thesis that its modern activation should be interpreted as a renaissance on the territory of the Western Europe. Due to the comparative analysis of the contemporary manifestations of ethnic nationalism in the UK, Spain, Belgium, Italy and France, it is concluded that they differ from the nationalisms of state nations and are divided into autonomist and liberation, while the last one – into separatist and irredentist. The paper states that some of the analyzed national movements are characterized by nationalism as a meta-ideology, which unites the ideologically different political forces by the idea of independence.

Key words: ethnic nationalism, renaissance of nationalism, meta-ideology of nationalism, separatism, irredentism.